

Positiivisia tulevaisuuskuvia, pelinrakentamista, pelkoa ja huolta

Yliopiston johdon ja tutkijoiden strategiapuhe yliopiston affektiivisen miljööön rakentajana

Johanna Hokka, Elisa Kurtti & Oili-Helena Ylijoki

Tässä artikkelissa tarkastelemme yliopiston johdon ja tutkijoiden strategiapuheeseen sisältyviä tunteita. Osoitamme, miten strategioihin orientoidutaan eri asemista käsin ja millaisia toisiinsa nähden jännitteisiä tunteita strategioihin kiinnittyy. Tuomme esiin, kuinka valta ja tunteet kietoutuvat toisiinsa ja muodostavat nyky-yliopistoon monisyisen ja voimakkaasti latautuneen affektiivisen miljööön.

Yliopistossa huippujen seulomisesta, tutkimuksen keihäänkärjistä ja monitieteisyyden synergiaeduista on tullut viime vuosina tutkimusstrategioiden keskeistä sanastoa. Tällaisilla uusliberalistisilla iskusanoilla pyritään luotsaamaan yliopistoista maailmanluokan toimijoita (esim. Virranniemi 2015). Tiede-

yhteisön keskuudessa näiden strategisten tavoitteiden on tulkittu rikkovan perinteisiä akateemisia ihanteita tieteen autonomiasta ja tutkimustyön vapaudesta, mikä on luonut jännitteitä strategisen ohjauksen ja tieteen traditionaalisten arvojen välille (Poutanen 2022). Tässä artikkelissa tutkimme tutkimuk-

sen ulkoisen ohjaamisen ja tieteen autonomian välistä jännitettä yliopiston johdon ja tutkijoiden strategiapuheen kautta. Tarkastelun keskiössä ovat tutkijoiden ja johtajien haastatteluissa tutkimusstrategioille antamat merkitykset. Olemme kiinnostuneita siitä, missä määrin ja millä keinoin tutkimus-

strategioiden nähdään ohjaavan tutkimusta ja millaisia mahdollisia vastavoimia hallitsevalle strategiapuheelle on löydettävissä. Lisäksi tarkastelemme sitä, millä tavoin tutkijoiden ja johtajien näkemykset suhteutuvat toisiinsa.

Viimeaikaisessa tutkimuskirjallisuudessa on nostettu esiin, kuinka uusliberalistinen yliopisto muodostaa affektiivisesti jännitteisen ja sosiaaliselta järjestykseltään polarisoituneen sosio-materiaalisen rakenteen (esim. Burrows 2012; Gill 2016; Morley & Crossouard 2016; Mannevuola & Valovirta 2019). Näitä avauksia seuraten otamme tässä tutkimuksessa affektiteoreettisen tulokulman. Lähtökohtanamme on, että tunteet ovat sosiaalis-diskursiivisia käytäntöjä, joilla pyritään oikeuttamaan erilaisia näkökulmia tieteestä ja tutkimuksesta (Wetherell 2012). Artikkelissa kysymme minkälaisia affekteja yliopiston johdon ja tutkijoiden strategiapuheeseen sisältyy ja millaista affektiivista miljöötä nämä affektit tuottavat? Affektiivisella miljööllä tarkoitamme valtasuhteiden täplittämää ja tunteiden orkestroimaa sosio-materiaalista kokonaisuutta.

Olemme valinneet tutkimuksen kohteiksi humanistiset ja yhteiskuntatieteelliset tieteenalat, koska niiden asema nykyisessä huipputiedettä ja tieteen vaikuttavuutta korostavassa tiedepolitiikassa on haavoittuva. Käytetyt arvioin-

n mittarit ja indikaattorit tunnistavat huonosti näiden alojen vaikuttavuuden ulottuvuudet, ja teknologiavetoisessa tiedepolitiikassa ne joutuvat usein puolustuskannalle (Muhonen & Puuska 2014). Myös oma positiomme yhteiskuntatieteellisten alojen tutkijoina on saanut meidät pohtimaan, löytävätkö humanistiset ja yhteiskuntatieteelliset alat paikansa huipukkuutta korostavassa strategiapuheessa. Seuraavaksi luotaamme katseemme suomalaiseen tiedepolitiiseen lähistoriaan ja tarkastelemme, minkälaisia valtajännitteitä viime vuosikymmenten muutokset ovat synnyttäneet.

Vallan jännitteet muuttuvassa yliopistokontekstissa

Yliopistojen strategisen ohjauksen merkitys on vahvistunut rahoituskilpailun kiristymisen ja kansainvälisen huippu-tutkimuksen tavoittelun seurauksena (Kohtamäki 2019). Vuonna 2010 voimaan astunut yliopistolaki sysäsi uusliberalisaatiota voimalla eteenpäin (Kauppinen & Kaidesoja 2014). Lakimuutos teki valtion virastoina toimineista yliopistoista itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia tai säätiöitä. Se lisäsi yliopistojen päätäntävaltaa ja vastuuta taloudestaan ja toimintansa tuoksellisuudesta sekä lisäsi johtajaval-

taisuutta (Tirronen 2014).

Valtionhallinto on pannut alulle myös erilaisia kannustinjärjestelmiä, joiden tavoitteena on vahvistaa yliopistojen strategista ohjausta. Yliopistojen rahoitusmallissa strategiaperusteisen rahoituksen osuus on kasvanut. Lisäksi esimerkiksi Suomen Akatemian profiloimisrahoitus kannustaa yliopistoja muodostamaan omien strategioidensa mukaisia vahvuusalueita. Korkeakoulututkija Jarkko Tirronen (2015) mukaan profiloinnissa on käytännössä kyse keskittämisestä pakottamalla yliopistot harjoittamaan strategista valintaa ja tukemaan painopisteiksi valittuja tutkimusaloja. Tirronen (mt., 24) varoittaa, että ”kehityskulku johtaa todennäköisesti tieteenalojen väliseen ja sisäiseen eriarvoistumiseen sekä yliopistojen kerrostumiseen”.

Tieteenalojen eriarvoistumista vauhditti myös vuoden 2005 yliopistolakiin sisällytetty yliopistojen kolmas tehtävä eli vuorovaikutus yhteiskunnan kanssa. Tiedepolitiikka alettiin poliittisessa päätöksenteossa nähdä entistä vahvemmin osana innovaatiopolitiikkaa ja tieteenalojen tuottama taloudellinen hyöty ja selkeästi osoitettavissa oleva yhteiskunnallinen vaikuttavuus nousivat keskiöön. Tässä prosessissa ihmistieteet jäivät huomiotta, ja niiden tehtäväksi jäi sopeutuminen uusin linjauksiin.

(Nevala 1999.) Strategisessa ohjauksessa kytevä eriarvoistumiskehitys ei luonnollisesti jää pelkästään tieteenaloja koskevaksi, vaan ulottuu myös yksittäisiin tutkijoihin, joiden tutkimusaiheet eivät välttämättä istu strategisesti määriteltyihin ideaaleihin ja painopiste-alueisiin (Madsen & Aagaard 2020).

Yliopistohallintoa tutkineen Vuokko Kohtamäen (2014) mukaan yliopistojen strategista johtamista luonnehtii tasapainoilu sisäisten ja ulkoisten odotusten välillä, kun perinteiset tieteen vapautta ja tutkimuksen autonomiaa korostavat akateemiset arvot asettuvat vastahankaan strategisten ohjauspyrkimysten kanssa. Samalla lisääntynyt johtajavaltaisuus on hierarkisoinut yliopistoyhteisöä. Hierarkisoituminen sekä jännitteet yliopiston ulkoisten ja sisäisten odotusten välillä luovat affektiivisesti latautuneen tilan, mikä tekee yliopistoyhteisön tunteista tärkeän tutkimuskohteen (esim. Gill 2016). Seuraavaksi esittelemme tässä artikkelissa soveltamamme affektiteoreettisen tulkinnan kehyksen.

Akateemisen työn affektit

Kulttuurintutkimuksesta virinnyt kiinnostus tunteisiin on tavoittanut myös tieteen- ja korkeakoulututkimuksen. Etenkin angloamerikkalaisessa tutkimuskir-

jallisuudessa on tuotu esiin yliopistolaisten kipuilu kilpailullisen ja suoritusorientoituneen nyky-yliopiston oloissa (esim. Burrows 2012; Cannizzo 2018; Gill 2016; Morley & Crossouard 2016). Näissä tulkinnoissa yliopistolaisten kokemaa ahdistuneisuutta on tulkittu oireeksi, joka heijastelee uusliberalistisen käytäntöjen kovettamaa ilmapiiriä. Samalla ahdistuksen on todettu toimivan affektina, joka saa yliopistotyöntekijät toimimaan kilpailun sääntöjen edellyttämällä tavalla (Loveday 2018). Institutionaalinen henkiinjäämisahdistus saa puolestaan akateemiset johtajat tuketumaan entistä voimakkaammin ulkoisessa ohjauksessa käytettyihin tulostittareihin (Loveday 2021).

Uusliberalistinen järjestys ei kuitenkaan luo pelkästään ”depressiivisyyden näyttämöä” (Burford 2015, 778), vaan yliopisto sisältää monia, myös keskenään ristiriitaisia tunteita. Kulttuurintutkijat Mona Mannevuori ja Elina Valovirta (2019) toteavat, kuinka rakkaus yliopistotyöhön saa yliopistolaiset mukautumaan uusliberalistiseen yliopistoon, vaikka se ei tarjoakaan emotionaalisesti kestäväää perustaa harjoittaa tutkimustyötä. Lisäksi yliopistolaisten tunnekokemus voi olla hyvin erilainen riippuen heidän asemastaan yliopistoyhteisössä. Kun ”voittajat” eli kilpailussa menestyvät tutkijat, tutkimusryhmät tai

tieteenalat tuntevat iloa ja ylpeyttä onnistumisista, leimaa ”häviäjien” kokemusmaailmaa häpeää, ahdistus ja riittämättömyys (Morley & Crossouard 2016). Nämä vastakkaiset tunnekokemukset tuovat näkyväksi tunteiden ja vallan yhteen kietoutumisen.

Aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet siihen, millaisia tunteita yliopiston uusliberalisoituminen on herättänyt yliopistotutkijoissa. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme, millaista affektiivista dynamiikkaa strategiat ja strategiapuhe tuottavat tutkimustoiminnan johtamiseen, tutkimuksenteon arkeen sekä käsitteisiin tutkimuksen merkityksistä. Sosiaalipsykologi Margaret Wetherellin (2012) ajatteluun nojaten ymmärrämme tunteet kollektiivisesti tuotetuiksi ja jaetuiksi sosiaalisiksi ja yhteiskunnallisiksi käytännöiksi, joilla oikeutetaan, haastetaan ja tuotetaan erilaisia arvoasetelmia ja asiantiloja. Ne tuottavat sosiaalista järjestystä asettamalla tietyt subjektit ja ihmisryhmät edustamaan hyvää ja ideaalia suhteessa ”toisiin”, joiden nähdään vaarantavan ideaalin sosiaalisen järjestyksen. Wetherellin ajattelussa tunteet ja sosiaalis-diskursiiviset prosessit ovat yhteen kietoutuneita, minkä vuoksi tunteiden sosiaalisia, diskursiivisia ja ruumiillisia ulottuvuuksia on mahdotonta erottaa toisistaan. Siksi Wetherell ei tee eroa käsitteiden tunne ja affekti

välillä, vaan käyttää niitä rinnakkain.

Tutkimuksessamme lähdemme liikkeelle siitä, että johtajien ja tutkijoiden tutkimusstrategiapuheessa tunteilla joko tiedostetusti tai tiedostamatta pyritään oikeuttamaan, haastamaan, puolustamaan tai rakentamaan tietynlaista käsitystä tieteestä ja tutkijoista. Olemme kiinnostuneita myös siitä, minkälaisen affektiivisen ilmapiiirin johtajien ja tutkijoiden tunteet rakentavat. Tätä kokonaisuutta kutsumme *affektiiviseksi miljööksi* (Schuetze 2021). Käsitteenä affektiivinen miljöö tuo esiin valtasuhteiden, normien ja ideaalien muovaamaa affektiivista dynamiikkaa, johon yksilöt ovat kietoutuneet jokapäiväisessä elämässään. Erilaiset yhteiskunnalliset sosiaaliset asemat tuottavat vaihtelevaa affektiivista orientaatiota ja muovaavat sitä, mitä yksilöt kokevat mahdolliseksi, läheiseksi ja tavoitettavaksi tai päinvastoin saavuttamattomaksi ja etäiseksi.

Tässä artikkelissa uusliberalistinen yliopisto toimii tutkijoiden ja johtajien yhteisenä toimintakehyksenä, mutta heidän erilainen asemansa yliopiston sosiaalisessa järjestyksessä saa aikaan erilaista affektiivista orientaatiota. Emme kuitenkaan ymmärrä aseman ja affektiivisen orientaation suhdetta deterministisesti. Sen sijaan tarkastelemme myös sitä, missä määrin samaan organisatoriseen asemaan lukeutuvien keskuudessa

risteilee erilaisia affektiivisia orientaatioita, jotka voivat olla myös samankaltaisia eri asemaan kuuluvien kanssa.

Johtajahaastattelut ja affektikahvilat

Tutkimuksen aineisto koostuu yhteensä 20:sta johtajahaastattelusta sekä kolmesta tutkijoiden ryhmähaastattelusta, joita kutsumme affektikahviloiksi. Johtajahaastattelut sisältävät humanististen ja yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien dekaanien ja varadekaanien sekä yliopistojen rehtorien ja vararehtorien haastattelut kolmesta eri yliopistosta. Koronapandemian vuoksi kaikki johtajahaastattelut yhtä lukuun ottamatta toteutettiin Zoom-videopuhelusovelluksen välityksellä. Haastattelut kestivät 45 minuutista kahteen tuntiin.

Haastatteluissa käsiteltiin strategioiden tarkoitusta, niiden jalkauttamista tiedeyhteisöön ja ohjausvaikutusta tutkimukseen ja rahoituksenhakuun. Lisäksi keskustelimme henkilöstöltä tulleesta palautteesta sekä johtajien omista käsityksistä ja tunnekokemuksista. Rehtoreille ja vararehtoreille esitettiin erikseen kysymyksiä humanistisista ja yhteiskuntatieteellisistä tieteenaloista, koska halusimme kuulla, millä tavoin he koko yliopiston edustajina näkevät näiden tieteenalojen aseman. Kysyessämme

strategiasta lähtökohtanamme oli, että pidämme strategian käsitteen avoimena, ja annamme haastateltavien itse määrittellä sen strategian ja strategisen tason, josta he kokevat tarpeelliseksi puhua tai ovat halukkaita puhumaan.

Myös affektikahvila-aineisto toteutettiin Zoom-sovelluksen välityksellä. Toteutimme ryhmähaastattelut kolmen kotimaisen konferenssin yhteydessä. Kutsuimme niihin osallistujia laajalti useita eri kanavia pitkin. Kaikkiaan affektikahviloihin osallistui 22 humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla työskentelevää tutkijaa ja opettajaa kuudesta eri yliopistosta. Heistä 17 työskenteli määräaikaisessa työsuhteessa tai apurahalla ja viidellä oli toistaiseksi voimassa oleva työsuhde yliopistoon. Osallistujien asema vaihteli väitöskirjatutkijasta professoriin. Osallistujista enemmistö oli naisia, mikä osin selittyi tutkimuksemme kohteena olevien tieteenalojen tutkimus- ja opetushenkilökunnan sukupuolijakaumalla. Lisäksi keskustelun aihe, affektit, on voinut karkottaa miehiä, sillä tunteet ja niistä puhuminen määrittyvät edelleen kulttuurisesti feminiiniseksi (Ahmed 2014, 3).

Keskustelussa mukailtiin *learning café* -metodia (Lorenzetti, Azulai & Walsh 2016). Siinä osallistujat pysyvät yhdessä pienryhmissä ryhmän vetäjien kiertäessä ryhmästä toiseen omine

keskusteluteemoineen. Kierroksen loppua ryhmät kokoontuvat yhteiseen loppukeskusteluun. Keskusteltavia teemoja olivat tutkimusstrategiat, tunteet ja tutkimuksen arki sekä tutkimuksen tulevaisuus. Keskustelua ei tiukasti rajattu vaan osallistujat saattoivat palata heille tärkeisiin kysymyksiin eri teemojen yhteydessä. Ryhmät erosivat toisistaan jonkin verran. Joihinkin pienryhmiin valikoitui sattumalta osallistujia, jotka tunsivat toisensa entuudestaan. Tuttuus ilmeni erityisen läheisenä ja intiiminä keskusteluna. Useimmissa pienryhmissä osallistujat olivat kuitenkin vieraampia toisilleen, jolloin keskustelun alkua määrittänyt tutustuminen ja yhteisen kokemuspohjan tunnistelu. Kaikissa ryhmissä kuitenkin osoitettiin avoimesti tunteita: niissä itkettiin ja naurettiin, lohdutettiin ja ilakoitiin. Yhteistä oli myös, että toisten kokemuksia ei haastettu eikä kritisoitu vaan luotiin yhteisymmärrystä ja jaettua tunneilmastoa, mikä on voinut jättää joitakin tunteita pimentoon.

Reflektoimme haastattelujen ja affektikahviloiden tunnelmaa yhdessä tutkimusprojektin jäsenten kesken. Pystyimme varsin helposti samaistumaan kahvilaan osallistuneiden tunnekokemuksiin, sillä niissä oli yhtymäkohtia omiin kokemuksiimme yliopistotyöstä. Johtajahaastattelujen tunnelmaa määrittänyt sitä vastoin asemien hierarki-

suus, jonka seurauksena samankaltaista tunteiden jakamisen kokemuksesta kuin affektikahviloissa oli vaikeampi tavoittaa. Toisinaan johtajien korkeampi hierarkkinen asema tuli esiin äidillisenä/isällisenä suhtautumisena haastattelijoihin¹, mikä ilmeni rohkaisuna tai uravalintoja koskevana neuvoina. Hierarkkisuus aiheutti ajoittain myös epämukavuuden tunteita ja pohdintaa omasta sopivuudesta tai sopimattomuudesta johtajien esittämiin ura- ja tutkijajaideoihin, mitä jouduimme reflektoimaan analyysiä tehdessämme.

Affektikahviloita ja johtajahaastatteluja ei voida pitää yhteismitallisina aineistoina. Affektikahviloiden tunnesäännöt suosivat samanmielisyyttä ja näin aineisto kertoo ennen muuta kulttuurisesti jaetuista kokemuksista ja näkemyksistä. Yksilöhaastatteluissa johtajat taas puhuivat omista näkemyksistään mutta institutionaalista positioistaan käsin – heitä haastateltiin nimenomaan yliopiston johtajina. Vaikka aineistot ovat erilaisia ja ne on tuotettu eri tavoin, ne molemmat sisältävät rikkasta ja moniulotteista strategiapuhetta, joka soveltuu käyttämäämme kulttuurisen tason analyysiin. Affektiivis-diskursiivisessa luennassamme emme kiinnittä huomiota yksittäisten puhujien tunnekokemuksiin, vaan jäljitämme aineistoista laajoja, toisistaan selkeästi

erottuvia merkityskokonaisuuksia.

Aineiston analyysivaiheessa keräsimme aineistoista kaikki kohdat, joissa haastateltavat puhuvat strategioista. Analysoidessamme näitä kohtia affektiivis-diskursiivisesti kiinnitimme huomiota sellaisiin retorisiin ilmauksiin, kuten sanavalintoihin, metaforiin, kärjistyksiin ja vastakkainasetteluihin, joista erottui tunneilottuvuuksia (Ojala, Kaasik-Krogerus & Pantti 2019). Tätä kautta alkoi hahmottua se, mitä tunteilla tehdään sekä minkälaisiin laajempiin puhetapoihin nämä tunteet liittyvät. Kiinnitimme huomiota myös siihen, mistä positioista käsin näitä tunneilmaisuja tuotetaan. Näin muodostui kuva niistä erilaisista ristikkäisistä ja jännitteisistä affektiivisistä orientaatioista, jotka rakentavat uusliberalistisen yliopiston affektiivista miljöötä.

Tätä artikkelia varten aineistosta on poistettu tunnistetiedot, kuten henkilön tieteenala tai kotiyliopisto sekä sellaiset luonnehdinnat ja lausumat, joista henkilön voisi tunnistaa. Myös aineistokatkelmien kieltä on jossain määrin stiloitu, jotta niissä esiintyvät murteelliset ilmaukset tai maneerit eivät ohjaa henkilön tunnistamiseen. Johtajahaastattelujen kohdalla kirjain D on merkitsemässä dekaania tai varadekaania ja R rehtoria tai vararehtoria. Lisäksi johtajahaastattelut on identifioitu siten, että jokaisella

haastateltavalla on oma numero. Affekti-
kahviloihin osallistujista mainitaan
asema: VT tarkoittaa väitöskirjatutkijaa,
T väitellyttä tutkijaa ja P professoria ja
apulaisprofessoria. Lisäksi jokaisella
osallistujalla on oma numero.

Strategiapuhe johtaja- haastatteluissa

Seuraavaksi käsittelemme yliopiston
johdon strategioille antamia merkityk-
siä. Merkitystenantojen kautta affektiiviseen
miljööseen tuotetaan *januskasvoista johtajuutta*, jossa yhdistyvät innos-
tava positiivisuus ja ulossulkeva morali-
sointi, maltillista mukautumista strate-
gioihin sekä huolta ja pelkoa tutkimuk-
sen vapauden puolesta.

Januskasvoista johtajuutta

Johtajat rakentavat strategiapuheessaan
affektiiviseen miljööseen positiivista
orientaatiota, joka ilmenee markki-
nointiviestinnällisesti virittyneissä il-
maisissa. Strategiat muun muassa tuo-
vat ”synergiaetuja”, mahdollisuuksia eri
alojen tutkijoiden ”törmäyttämiseksi”
tai toimivat ”tutkimustoiminnan mah-
dollistajina”. Näillä positiivisilla mieli-
kuvilla johtajat pyrkivät sekä innosta-
maan yliopistolaisia toimimaan strate-
gioiden mukaisella tavalla että tarjoa-

maan ideaa tasa-arvosta, jossa kaikille
taataan samat mahdollisuudet menes-
tykseen. Merkilläpantavaa on se, että
tutkija on kuitenkin viime kädessä vas-
tuussa siitä, kuinka hyvin hän osaa hyö-
dyntää saamiaan mahdollisuuksia. Ku-
ten dekaani toteaa: ”Tiedekunta pyrkii
siihen, että ne mahdollisuudet ovat
yhtä suuret. Se on sitten tutkijoista kiin-
ni miten ne käyttää” (D7). Tämä positiiviseen
orientaatioon sisäänrakennettu
ajatus mahdollisuuksien tasa-arvosta
pönkittää meritokraattista ideaalia,
jossa yksilöt kannustetaan mieltämään
kilpailu menestyksen mahdollistajana
(McRobbie 2001).

Haastatteluissa tutkimusstrategioi-
den todettiin kiistatta parantavan tie-
teen ja tutkimuksen edellytyksiä toi-
mia yhteiskunnallisen kehityksen airui-
na, niin kansallisesti kuin globaalisti-
kin, kun ne ohjaavat kansainvälisyyteen
ja kannustavat yritysyritysyhteistyöhön. Stra-
tegioiden täytäntöönpano edistää joh-
tajien mukaan sitä, että kotiyliopistosta
tulee ”kiinnostava maailmanluokan toi-
mija” (R4). Seuraavassa katkelmassa
rehtori kiteyttää sitä, mikä tekee tutki-
musstrategioista tärkeitä:

Ylätason tutkimusstrategia on mieles-
täni tärkeä sen vuoksi että se todella
antaa mahdollisuuden keskusteluun,
myöskin siihen mitä mahdollisuuksia

meillä yhdessä on tартtua sellasiin ky-
symyksiin jotka monitieteisesti meitä
haastaa. Sitten tietenkin organisaat-
ion näkökulmasta kolmas ulottuvuus
on se, että organisaationa joudumme
kiinnittämään resursseja tutkimus-
ympäristöihin jotka on mahdollisim-
man moderneja ja vetovoimaisia tutki-
muksen pitkäkestoisuudelle ja kauas-
kantoisuudelle. (R4)

Katkelmassa rehtori liittää tutkimuksen
yhteiskunnallisen vaikuttavuuden yhe-
teiskunnan viheliäisten ongelmien rat-
kaisemiseen tehtävänä, jota strategiat
palvelevat. Tulkintamme mukaan pu-
humalla ”meistä” rehtori tuottaa positiivista
me-henkeä, jossa tiedeyhteisö yhtenä
joukkueena ratkoo yhteiskunnallisia
haasteita. Jää kuitenkin avoimeksi, keitä
”me” ovat. Samalla katkelmassa perus-
tellaan potentiaalista resurssien jakoa
välttämättömyydellä, kuin varautuen
ennalta yliopistolaisten vastarintaan
(”joudumme kiinnittämään”). Välttä-
mättömyyteen vetoaminen tuottaa au-
toritaarista orientaatiota, jossa johtajal-
la on kyseenalaistamaton valta suhteessa
yliopistolaisiin. Johtaja tietää, mikä kaik-
kien yliopistolaisten kannalta on parasta,
ja alaisina yliopistolaisten pitää hyväksyä
päätökset niiden mahdollisista epämiel-
lyttävistäkin seurauksista huolimatta.

Positiivisten tulevaisuuskuvienvin rin-
nalla kulkee moitetta ja moralisointia.
Johtajat korostavat tiedeyhteisön vastuu-

ta ja velvollisuutta tuottaa yhteiskunnallisesti hyödyllistä tutkimusta, sillä julkisesti rahoitetulla tieteellä ”varsinkin tässä yhteiskunnassa on tietysti tätä vastuuta katsoa näihin suuriin haasteisiin” (R7). Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toivossa tutkimusstrategioiden tehtävänä on ”kannustaa monialaiseen yhteistyöhön” eri tiedekuntien ja yliopiston ulkopuolisten sidosryhmien kanssa. Kuten dekaani toteaa: ”Kyl se aika selvää on että jos porukka ei ymmärrä mennä rajan taakse ja toisen tiedekunnan kanssa juttelemaan niin sellaisella teemalla ei strategiassa ole suurta painoa” (D7). Tieteen yhteiskunnallisesta vastuusta puheessaan johtajat tuottavat samalla kuvaa yhteiskunnallisista velvollisuuksista piittaamattomista, passiivisista tutkijoista, jotka eivät halua tai välitä tehdä yhteiskuntaa hyödyttävää tutkimusta. Tämänkaltaisen asenne saa vaikuttavuutta korostavilta johtajilta osakseen paheksuntaa.

Haastattelussa tarkentuu myös se, keihin vastuuttomuus yhteiskunnallisia velvollisuuksia kohtaan liitetään. Etenkin rehtorien merkityksenannoissa korostuu, kuinka humanistiset tieteenalat ovat ”eristäytyneet norsunluutorniin” tai jääneet kiinni menneeseen aikaan, jolloin ”kaikki oli paremmin, kun minä sain tehdä täällä sitä mitä minä haluan” (R2). Siksi näiden alojen on nyt ”otetta-

va itseään niskasta kiinni” ja ”ryhdyttävä tekemään töitä” yhteistyöverkoston luomiseksi. Sitaateissa humanistiset tieteenalat esitetään vääränlaisina: toisina, jotka eivät vaivaudu etsiytymään muiden tieteenalojen seuraan vaan tekevät itsekkäästi tutkimusta omien halujensa pohjalta välittämättä yhteiskunnan tarpeista. Haastattelussa ilmenee myös, että humanistiset tieteenalat eivät sellaisenaan tuota lisäarvoa, vaan niiden tulisi arvoa tuottaakseen kytkeytyä muihin tieteenaloihin, etenkin tekniikkatieteisiin. Näin humanistiset tieteenalat muodostuvat ongelmaksi, toimenpiteiden kohteeksi, jotka vasta muutoksen kautta lunastavat asemansa nykyisessä tutkimusympäristössä.

Vaikka strategiat kehystetään positiivisilla lupauksilla tulevasta auvosta ja menestyksestä, jonka rakentamiseen kaikki saavat osallistua, kaikkien ei kuitenkaan nähdä olevan kelpoisia ja riittäviä positiivisuuden projektiin. Aiemmissä tutkimuksissa on noussut esiin, kuinka uusliberalistinen yliopisto virittää tutkijoissa syyllisyyden tunnetta, kun oma osaaminen ja tekeminen ei tunnu yltävän olemassa oleviin vaatimuksiin (Gill 2016). Vaikka tässä esiintyvää syyllistävyyttä ei voi tämän aineiston perusteella suoraan johtaa tutkijoiden kokemuksen syyllisyyden aiheuttajaksi, suodatuu affektiiviseen miljööseen syyllistä-

vää puhetta. Koska johtajat, etenkin rehtoraattiin kuuluvat, tuottavat strategia-puheessaan affektiiviseen miljööseen sekä positiivista orientaatiota että syyllistävää nuhtelua, ilmenee johtajuus tässä yhteydessä januskasvoisena.

Maltillisuutta ja mukautumista

Positiivisuutta korostavan puheen rinnalla strategiat saavat osakseen myös arkisempia merkityksiä. Johtajat, etenkin dekaanit, puhuvat strategioista ”koordinointivälineenä” tai ”yhteisen keskustelun” alkuunpanijana. Tällöin ne ovat puhtaasti käytännöllisiä toiminnan järjestämisen välineitä, joiden mukaan on pragmaattista toimia. Käytännönläheisen puheen kautta affektiiviseen miljööseen tuotetaan affektiivista orientaatiota, joka kehottaa myötäilemään strategioiden mukaista toimintaa. Pragmaattisuudella pyritään samalla irrottamaan strategiat tunteista, mikä tulee ilmi seuraavassa katkelmassa, jossa dekaani antaa ymmärtää, että tutkijoiden ”intohimot” häiritsevät strategiaprozessia:

Se on semmoinen Akilleen kantapää tämä tutkimusstrategia. Siinä helposti tulee näitä intohimoja erilaisiin asioihin. Se intohimo yleensä liittyy siihen, onko tutkimukseni strategiassa, eli sitä ajatellaan sisällöllisenä, ja sen aihe-

alueitten määrittelemisen kenttänä. Toinen ajattelutapa olisi yhteisten toimintaperiaatteiden miettiminen. (D8)

Katkelmasta on luettavissa, että oman tutkimusalueensa näkyvyydestä huolestuneet ovat tunteilla käyviä tutkijoita, jotka eivät tunnekuohuissaan ymmärrä tutkimusstrategioiden todellista merkitystä. Koska strategiat ovat dekaanin mukaan vain käytännöllisiä tapoja järjestää tutkimustoimintaa, niihin ei pitäisi suhtautua tunteenomaisesti. Samalla dekaanin voi tulkita kehottavan tutkijoita maltillisuuteen suhteessa strategioihin.

Pragmaattisuus kuoriutuu esiin myös puhuttaessa tutkimuksen yhteiskunnallisesta hyödystä. Kuten yksi dekaaneista toteaa: ”Vaikka me halutaan kaikki olla täysin vapaita sieluja, on kuitenkin todellisuus se, että me toimitaan julkisella rahalla ja meidän täytyy jotenkin tuottaa jotain” (D12). Katkelma ilmentää hyvin haastateltavien asemaa yhtäältä tutkijoina, toisaalta johtajina. Tutkijoina he ymmärtävät yliopistolaisten mielihalun tehdä tutkimusta puhtaan tieteellisen uteliaisuuden innoittamina. Johtajina he eivät voi kuitenkaan kannustaa alaisiaan toimimaan näin, vaan heidän on muistutettava näitä tuloksellisuuden realiteeteista.

Vaikea asema keskitason johtajina ilmenee siten, että dekaanit osoittavat

tutkijoiden ohella ymmärrystä myös yliopiston ylimmälle johdolle:

Meillä on tätä isoa profiloitumista ja muuta, mikä on kiistanalaista, mutta se ei tule yliopiston johdon puolelta vaan se tulee kansallisen tiedepolitiikan linjauksista. Siellä on voimakkaita jännitteitä tutkijayhteisön ja tämän meidän kansallisen tiedepolitiikan välillä. Meidän yliopiston johto on vähän hankalassa välikädessä. Ne joutuu hakemaan näitä lippulaivoja ja muita, jotka koetaan kyllä aika ongelmallisiksi tiedekuntayhteisön sisällä. Yliopiston johto on siinä vähän kahden tulen välissä. Ihmiset varmaan ymmärtää sen. (D13)

Ylimmän johdon halu seurata ministeriön asettamia toiminnan kriteerejä on ymmärrettävää, koska ”heidän intresseissä on tietysti pärjätä niissä hauissa” (D13). Ymmärryksen voi nähdä kumpuavan institutionaalisen marginalisoinnin pelosta, jonka mukaan millään organisaatiolla ei ole varaa jättäytyä kilpailusta sivuun (Loveday 2021). Lisäksi kaiken ”pahan” nähdään sijaitsevan ministeriössä, jonka toiveita ylin johto ”joutuu” toteuttamaan.

Yksittäisen tutkijan tai tutkimusryhmän tasolla tutkimusstrategioiden merkitys konkretisoituu rahoitushauissa. Johtajat tuovat rahoitushaut esille neuvotteluna tai pelinä, jota käydään rahoit-

tushakujen temaattisten painotusten ja tutkijan omien uteliaisuusperustusten intressien välillä. Tässä pelissä tutkijan taitavuutta on se, että tutkija osaa antaa sopivassa määrin periksi omissa intresseissään ja muovata tutkimusaiheensa tarjolla oleviin temaattisiin hakuihin sopivaksi. Tällöin tutkimussuunnitelmalle tehdään ”pieni make-up”, jotta tutkija ”pystyy tekemään semmoisen mielekkään suunnitelman siihen kulloiseenkin hakuun” (D4). Rahoitushakujen esittäminen pelinä kannustaa yliopistolaisia suhtautumaan niihin opportunistisesti tai kauppiaan viekkauksella. Näin oma tutkimusaihe myydään rahoittajille, jonka jälkeen on mahdollista jatkaa omien tutkimuksellisten tavoitteiden toteuttamista.

Pragmaattinen puhe strategioista tuottaa affektiiviseen miljööseen kuuliaisuuden ja mukautumisen vaatimusta. Mukautuminen edellyttää sitä, että ylimääräiset intohimot on pantava syrjään ja strategioihin on suhtauduttava maltillisesti. Pragmaattisuuteen vetoamisen voi tulkita tavaksi ulkoistaa epämiellyttävät ja hankalaksi koetut asiat itsestä. Näin ne ovat johtajien tahdosta riippumattomia välttämättömiä asioita, mikä toimii suojautumismekanismina alaisen ja ylimmän johdon odotuksia tai mahdollista kritiikkiä vastaan. Käytännönläheisyys kuitenkin epäpoli-

strategiat: niistä muodostuu ”jokapäiväistä uusliberalismia” (Cannizzo 2018), joka soluttautuu normeihin ja muodostaa arkisia käytäntöjä. Dekaanien pragmaattinen puhe strategioista toisin sanoen normalisoi ne osaksi yliopistojen arkea.

Huolta ja ironiaa

Johtajien puheesta erottuu myös marginaalista vastapuhetta, jota läpileikkaa pelko, huoli ja turhautuneisuus. Yhtäältä johtajat kokevat tutkimusstrategiat uhkana tieteen vapaudelle. Kun strateginen suunnittelu kiinnittyy poliittisesti valettuihin tavoitteisiin, kapeutuu vapaan tutkimuksen tila. Näin etenkin humanististen alojen dekaanit tuottavat huolen orientaatiota affektiiviseen miljööseen. Toisaalta huolen orientaatiossa dekaanien asema, ei pelkästään johtajana, vaan myös tutkijana, tulee näkyviin. Seuraavassa katkelmassa dekaani ilmaisee turhautumistaan tapan, jolla tutkimusstrategioissa esitetään tieteen ja yhteiskunnan suhde:

Minkä takia meidän pitää yrittää tyydyttää jotain yhteiskunnallisia kuviteltuja tarpeita tai jonkinlaisia poliittisia hetken mielijohteita, kun me voitaisiin kartuttaa sellasta ymmärrystä siitä mitä, yhteiskunta on. – – Truutataan

tavaraa pihalle jonkinlaisesta hyötyä varten. Tämä on sellainen vastareaktio tällaiseen ylikorostuneeseen ajatukseen siitä että yliopistojen pitäisi olla jotain jollekulle muulle kuin itselleen tuottamassa. (D6)

Edellä olevassa lainauksessa vastakkain asetetaan tieteensisäinen pyrkimys luoda ymmärrystä maailmasta sekä tieteen ulkoinen, valtionjohdolta tuleva ja poliittisesti määräytynyt yllyke tuottaa yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tutkimusta. Poliittisen johdon määrittelemä yhteiskunnallinen vaikuttavuus kuvataan halveksivaan sävyyn ”jonkinlaisena” hyötynä, joka pakottaa yliopistot ja tutkijat ”truutamaan tavaraa pihalle” (D6). Tällaisen tehdastuotannon kaltaisen poliittisesti ohjatun tutkimuksen ajatellaan vähentävän tieteellistä uteliaisuutta ja halua luoda ymmärrystä yhteiskunnasta. Toisin kuin edellä välttämättömyyttä korostaneessa puhe-tavassa, tässä johtajat vaikuttavat kärsivän tilanteesta, jossa tutkimustuloksien pitää ulkoisten vaatimusten sanelemana näyttää vaikuttavilta.

Dekaanien huoli purkautuu välillä närkästyneisyytenä strategioita kohtaan, mikä tulee ilmi sarkastisina nimityksinä strategioille. Strategiat ovat ”kokoelma ulkoisia paineita” tai ”konsulttikieltä”, joilla ei dekaanien mukaan ole edes vaikutusta tutkijoiden arkipäivän työsken-

telyyn. Näissä kohdin korostuu myös dekaanien halu pyrkiä erottautumaan yliopiston ylimmästä johdosta ja johdon arvostuksista. Yksi dekaaneista toteaa, kuinka johto ”kuvittelee, että tutkijat tuntevat tutkimusstrategiat” (D3) ja esittää ylimmän johdon naiivina strategiainnossaan. Tosiasiassa tutkijat keskittyvät oman tutkimuksensa tekemiseen – eivät strategioihin, ja näin heidän dekaanien mukaan kuuluukin tehdä.

Jo pelkästään prosessi, jolla yliopiston johto on kerännyt yliopistoyhteisön näkemyksiä strategiasta, saa osakseen ironista kommentointia: ”niin kun sanotaan, että kuullaan tai kuunnellaan yhteisöä, käytetään erilaisia digitaalisia härpäkkeitä, joilla saa niitä omia mielipiteitään sit esittää” (D3). Strategiaprosessissa ei dekaanien mukaan ole kyse aidosta, yhteisöstä kumpuavasta keskustelusta, vaan ”kuulemisesta”, jossa hierarkia yliopiston ylimmän johdon ja tutkijoiden välillä on selkeä eikä tutkijoilla ole strategioihin todellista sananvaltaa. Samankaltaista ironista etäisyydenottoa esiintyy dekaanien puhuessa yliopistojen strategiadokumenteista, joissa kaikissa yliopistosta riippumatta on ”monitieteisyyslappää” tai niihin kaikkiin on kirjattu täsmälleen samat teemat, kuten ilmastonmuutos, kestävä kehitys ja digitalisaatio. Siten dekaanit pyrkivät ironian keinoin sekä erottautumaan yliopis-

ton ylimmästä johdosta että osoittamaan läheisyyttä tutkijoihin. Silti ironiallakin on rajansa. Seuraavassa katkelmassa dekaani kuvailee tapaa, jolla kirjoitti tiedekuntansa strategiadokumenttia:

Huomasin, että rupesin kirjottamaan niitä meidän suunnitelmakuvauksia sen strategian ns. innoittamana. Että nyt lisätään sitä ja lisätään tuota ja kasvatetaan kolmatta. Mut kuitenkin niin, että kyseenalaistetaan tämä indikaattoriuskovaisuus ennen kun mennään siihen seuraavissa kappaleissa – – Totta kai voi näyttää keskisormea niille ohjeille mutta en mä ehkä kuitenkaan ole siihen kykeneväinen. (D3)

Dekaani kuvaa, kuinka vuosisuunnitelmaan sisällytettävä kritiikki yliopiston ohjeistuksen sisältämää ”indikaattoriuskovaisuutta” kohtaan voidaan hivuttaa muutamin lausein, sanoin ja sanamuodoin strategiadokumentteihin, mutta läpeensä kriittistä tekstiä ei voi kirjoittaa. Siten valta raamittaa vapautta ilmaista kritiikkiä nykyisiä tiedepoliittisia ideaaleja kohtaan. Ulkoisen ohjauksen väistämiseksi ei ole paljoa tehtävissä. Tilanne herättää huolta, pelkoa ja turhautumista, joiden kautta affektiiiviseen miljööseen muodostuu vastarinnan pesäkkeitä. Paradoksaalisesti nämä samat tunteet kuitenkin myös tukahduttavat kytevää vastarintaa. Huolen orientaatio toistaa yleisesti esiintyvää huolta

etenkin humanististen tutkimusalojen kohtalosta nykyisessä tieteen väline-arvoa etsivässä tiedepolitiikassa (esim. Benneworth, Gulbrandsen & Hazelkorn 2016). Tässä huolen orientaatio tuo näkyväksi sen, kuinka vaikeaa huolta on realisoida aktiiviseksi toiminnaksi, strategioiden sisältämien arvojen vastustamiseksi.

Strategiapuhe affektikahviloissa

Seuraavaksi kuvaamme humanistis-yhteiskuntatieteellisten alojen tutkijoiden antamia merkityksiä tutkimusstrategioille. Tutkijoiden merkityksenannot rakentavat affektiivista miljöötä, jossa risteilevät kyynisyys ja etäisyydenotto strategioihin, huoli ja pelko strategioiden valtaa kohtaan sekä dilemmaattisuus sen osalta, missä määrin antaa mukaan strategioiden mukaiseen toimintaan ja missä määrin ottaa siihen kriittistä etäisyyttä.

Pelkkää performanssia

Performatiivisuutta korostavassa puhe-tavassa tutkijat näkevät strategiat harmittomana, joskin vaivaa tuottavana pelinä ja seipitteellisenä esityksenä, johon tutkijat joutuvat osallistumaan, mutta jolla ei ole vaikutusta arkiseen työhön. Puhetavassa tähdenetään, että strate-

gia ”pöllähtää jostain ylhäältä” (T1) ja tutkijoiden on annettava vaikutelma, että ottavat sen tosissaan ja suuntaavat omaa tutkimustaan sen mukaan. Oikeasti strategiat voi kuitenkin sivuuttaa kepeästi asenteella ”no, näitä tulee ja menee”(VT3). Koska strategioiden muutos-sykli on niin nopea, niihin kiinnittymistä pidetään pelkästään typeränä. Lisäksi strategiapuhe on niin ympärilyöreeää ja abstraktia, ettei se merkitse juuri muuta kuin ”kauniita ajatuksia ja sananelinää” (T4). Strategian voi siksi tulkita kovin eri tavoin, mikä antaa tutkijalle lähes täyden vapauden.

Tutkimusstrategiat ja tutkimuksen arki elävät siten toisistaan riippumatta omissa maailmoissaan, mutta rahoitushakemuksissa niiden välille on rakennettava näennäinen yhteys. Rahoituskilpailussa menestymisen katsotaan edellyttävän oikeanlaisen, tutkimusstrategiaa mukailevan sanaston käyttöä, mutta itse tutkimustyöhön kirjallisella performanssilla ei ole merkitystä. Seuraavassa katkelmassa apurahalla työskentelevä tutkija selvittää kyyniseksi luonnehtimaansa asennettaan rahoitushakemuksen, strategioiden ja tutkimustyön suhteeseen:

Käytännössä strategiat vaikuttavat siinä vaiheessa, kun kirjoitetaan rahoitushakemuksia. Sinne kirjoitetaan se

strategia jotenkin sisään ja sitten ihan sama, mitä oikeasti ajattelee. Mulla on jotenkin niin kyyninen suhtautuminen näihin, kun eihän sitä tiedä mikä se strategia on viiden vuoden päästä. Kannattaa vaan tehdä mitä tekee ja kirjottaa sinne hakemuksiin sen, mitä ne haluaa lukea. Ja sitten siitä riippumatta, mitä on sinne kirjoittanut, niin tekee edelleen niin kuin itse haluaa, jotain ihan eriä kun mitä on sanonut. (T3)

Tutkijat tunnistavat kuitenkin sen, että yliopistomaailmassa kaikki eivät suhtaudu strategioihin yhtä kevyen tarkkanäköisesti. Siksi heidän strategiapuheessaan tehdään jako strategiauskovaisiin, jotka eivät ymmärrä strategioiden oikeaa luonnetta vaan ottavat ne tosissaan, ja ”meihin”, jotka tiedostamme strategioiden todellisen luonteen eri toimijatasojen tuottamana performanssina. Strategiauskovaisiin suhtaudutaan penseästi. Heidän takiaan muut tutkijat joutuvat tekemään turhaa ja ylimääräistä strategiatyötä, mikä turhauttaa ja ärsyttää, kuten seuraavasta professorin esittämästä katkelmasta käy ilmi:

Mä katson sitä hirveän performatiivisena, että ministeriö vaatii tällaista puhetta, me tuotamme sellaista puhetta ja parhaimmassa tapauksessa se ei mitenkään vaikuta siihen mitä me tehdään. Mutta valitettavasti yliopistosta

aina löytyy ihmisiä, jotka hulluna uskoo siihen kaikkeen höttöön mitä on tuotettu ja sitten ruvetaan tekemään sen mukaan. Tämä on ainakin mun mielestä vähän haastava välillä. (P1)

Tutkimusstrategioiden performatiivisuutta painottava puhe on aineistossa selkeästi havaittavissa mutta ei kovin yleistä. Eri positioissa toimivilla tutkijoilla on erilaiset mahdollisuudet nojautua siihen. Sitä käyttävät ennen muuta kaksi tutkijaryhmää. Etenkin se on mahdollista eläkeikää lähestyville professoreille, jotka voivat sanoa: ”Mun ei enää tartte” (P2). Heillä on pitkäaikainen kokemus yliopistotyöstä ja sen monista käänteistä, mikä antaa perspektiiviä nykytilanteelle. He myös suuntautuvat jo tietynasteiseen yliopistosta irtautumiseen eläköitymisen myötä, mikä vapauttaa institutionaalista velvoitteista ja strategisista painotuksista.

Myös säätiöiden myöntämällä apurahoilla työskentelevät tutkijat merkityksellistävät strategioita usein performatiivisen puhettavan kautta. Vaikka apurahalla työskentelyyn sanotaan sisältyvän ongelmia, jotka eriarvoistavat tutkijakuntaa, niin sen ehdottomana hyvänä puolena on, että se tarjoaa ”itsenäisen tutkijaposition” ja ”vastavoiman” (T6) yliopistolle. Säätiöt esiintyvätkin tässä strategiapuheessa hyveellisinä toisin toimimisen mahdollistajina. Ne asettu-

vat yliopistojen ”strategioiden ulkopuolelle” ja ovat ”hyvinkin kapinallisia viralliseen puheeseen nähden” (T3). Tähän liittyy myös omanlaisensa tunnekylmä psykologinen sopimus apurahatutkijan ja yliopiston välillä: kumpikaan ei sitoudu toisiinsa. Yliopisto ei tarjoa työsuhteturvaa eikä välitä apurahatutkijasta. Vastineeksi apurahatutkijan ei tarvitse välittää yliopiston tarpeista ja priorisoinneista. Seuraava lainaus ilmentää apurahatutkijan piittaamatonta ja välinpitämättömyyttä affektiivista orientaatiota yliopistoa kohtaan:

Tutkin aihetta, joka kiinnostaa mieltimättä, onko se tärkeä vaikka just yliopiston suuremman kontekstin kannalta. Ehkä käytetään sellaisia tutkimusmenetelmiäkin tai jotain juttuja, mitkä ei ehkä ole niitä perinteisimpiä. Ehkä myös sellainen tietty haastaminen ja toisin tekeminen on osa minua. Jos tulee joku sähköposti, missä on otsikkona tutkimusstrategiat, niin olen vaan et joo, next. Mä en jotenkin ehkä koe, et se liittyis muhun kauheesti. (VT5)

Vaikka tutkimusstrategioihin suhtaudutaan huolettomasti, performatiivisella pelin pelaamisella on hintansa, kun omaa toimintaa täytyy toistuvasti näennäisesti sovittaa vieraaseen, ylhäältä tuotuun muottiin ja ylläpitää kulissia ulospäin. Tällaisen strategioiden ja oman

tutkimustoiminnan välisen kuilun katosaan tuottavan ja ylläpitävän kyynisyyttä ja epäluuloa koko yliopistoinstituutiota kohtaan. Lähiympäristön kesken kyynisyys käännetään huumoriksi ja ironiseksi leikkisyydeksi, kun ”strategioille ihan julkisesti nauretaan jossakin kahviloissa ja niistä kirjoitetaan ironisia somepäivityksiä” (T3). Tämänkaltaisen jaettu kriittinen ilakointi vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja erontekoa yliopiston johdosta, mikä kannattelee eteenpäin tutkimustyön arjessa. Tutkija kertoo, kuinka mukavaa on yhdessä naureskella päättäjille:

Niistä on mukava olla vähän ihmeisensänsä ja suhtautua niihin vähän kriittisesti. Koska se sitten taas saattaa tuoda semmoista yhteisyyttä siihen oman arjen ympäristöön. Että kun voidaan aina ihmetellä, että mitä ne päättäjät siellä ovat päättäneet, niin se on toisaalta semmoista ihan mukavaa arkipäivästä juttelua. (T1)

Kaiken kaikkiaan tutkijoiden performatiivinen strategiapuhe tuottaa yliopiston affektiiviseen miljööseen huoletonna ja kepeää orientaatiota, jonka kautta pystytään erottautumaan yliopiston johdosta ja muista strategiauskovaisista sekä vahvistamaan uskoa tutkijan autonomiaan ja tieteen vapauden ideaaliin. Performatiivisen sepitteellisuuden avulla luodaan

oikeanlaista vaikutelmaa (Rinne ym. 2012) tutkimusrahoittajille ja muille päättäjille, mutta oman tutkijayhteisön kesken vakuutetaan, että sepitteillä ei ole vaikutusta todelliseen toimintaan. Performatiivisen orientaation ylläpitäminen tuottaa kuitenkin kyynisyyttä, piittaamattomuutta ja välinpitämättömyyttä affektiiviseen miljööseen. Tästä seuraa, että strategisen johtamisen käytäntöjä ei haasteta eikä niitä pyritä horjuttamaan, mikä osaltaan normalisoi ja ylläpitää tutkimusstrategioiden voimaa.

Uhkaa ja huolta

Tutkijoiden puheessa tutkimusstrategiat eivät ole kuitenkaan vain huoletonna sanahelinää, vaan ne koetaan myös pelottavana välineinä, joilla tutkimustoimintaa pystytään ohjaamaan tehokkaasti haluttuun suuntaan. Uhkaa ja huolta painottavan strategiapuheen kautta tuodaan esiin strategisen ohjauksen materiaalisia ja käytännöllisiä seurauksia, jotka ilmenevät etenkin rahoituksen ja rekrytointien kautta. Strategioiden katosaan määrittävän, mitä ”yliopistossa laajamittasemmin tutkitaan, mitkä nostetaan kärkihankkeiksi” (VT1) ja mitkä jäävät ulkokehälle. Vähitellen tutkimusstrategiat hivuttautuvat ylhäältä alas ja vaikuttavat tutkimuksen arkeen, siihen mitä tutkitaan, miten tutkitaan ja

kuka tutkii. Siksi tässä puhettavassa jokainen uusi strateginen linjaus pakottaa ihmiset pohtimaan, ”onko minulle ollenkaan paikkaa – ja meneekö työt alta, jos en mä liity strategiseen painopisteeseen.” (P1). Näin yliopiston affektiiviseen miljööseen tuotetaan pelkoa, uhkaa ja huolta, kuten seuraavassa katkelmassa:

Koko ajatus tutkimusstrategioista herättää mussa lähinnä negatiivista fiilistä ja sellasta, että nyt on taas joku uusi. Siitä pitäis ensinnäkin ottaa selvää ja sitte yrittää laittaa itsensä sinne. Koen, että se uhkaa mun työtä ja tuottaa stressiä siitä, että mä en varmaankaan tee tutkimusstrategioiden mukaista hommaa. (T7)

Strategioiden uhka kumpuaa siitä tunteesta, että erityisesti humanistiset alat mutta myös monet yhteiskuntatieteet ovat jääneet alakynteen nykyisessä innovaatioita ja talouskasvua arvostavassa tiede- ja korkeakoulupoliittisessa ilmastossa. Siksi tutkimusstrategiat panostavat tieteenaloihin, joiden taloudellinen hyöty on selkeästi nähtävissä. Tätä edustavat erityisesti kovat teknologiaalat, jossa ”tutkimuksen volyyymi on iso tai jättimäinen” (T7). Tutkijoiden kokemuksissa strategiapuheesta ihmistieteellinen tutkimus asettuu suurta arvontoa nauttivien tekniikka-alojen vasta-

kohdaksi, jossa suuruuden sijaan korostetaan pienuuden ihannetta. Alan ulkopuolella pienuuden arvoa ei kuitenkaan ymmärretä ja sitä on vaikea selittää ulkopuolisille nykyisessä suuruuden skaalatuja korostavassa ajattelutavassa. ”Pienten asioiden” tutkija ilmaisee huolensa seuraavasti:

Mä ajattelen, et mä olen aika pieni tekijä ja teen pieniä asioita pienistä aiheista, joitten merkityksellisyys nousee jostain muusta kun siitä skaalasta. Sitä on ehkä vaikea sitä merkitystä siten argumentoida siinä suuruuden kehyksessä. (T7)

Huolta kannetaan omasta oppiaineesta ja tieteenalasta. Jo toteutuneet laitosten yhdistymiset ja yliopistojen rakenteellisen kehittämisen tulokset eivät hälvännä uhkan tunnetta. Pelkona on, että erityisesti pienet humanistiset alat jäävät korkeintaan yliopiston juhlapuheiden kuriositeeteiksi, jollei kokonaan poisvalituiksi ja toisiin aloihin yhdistetyiksi, jolloin ne menettävät identiteettinsä. Tähän liittyy myös laajempi huoli sivistysyliopiston katoamisesta. Profiloituminen, strategiat ja visiot ovat siksi pelottavaa sanastoa, kuten seuraavassa katkelmassa kuvataan:

Mul on pelko siitä, että pitkällä aikavälillä esimerkiksi meidän tyyppiset

oppiaineet saatetaan liudentaa vähitellen pois, kun sitten siellä isot potmot miettii yliopiston profiloitumista ja näitä profiilialueita. Mehän ei olla siellä keskiössä, humanistit. – – Se huoli niistä strategioista ja visioista ja muista on aika todellinen. (VT1)

Tämänkaltaisessa uhkan ja huolen täyttämässä puheessa strategioiden voima on lannistavaa eikä sille löydetä todellista vastavoimaa. Strategiat tulevat ylhäältä ja niissä käytetään vierasta ja vierannuttavaa sanastoa. Vaikka yliopiston johto puhuu henkilökunnan osallistamisesta strategiatyöhön, tutkijat kokevat sen näennäisdemokratiana, mikä lähinnä vain ärsyttää. Todellisuudessa strategioihin ei uskota voitavan vaikuttaa, eivät edes oman alan professorit, saati yksittäiset pätkätutkijat.

Tieteelliset seurat, ammattiliitot tai tutkijoiden joukkovoima nähdään sinänsä tärkeiksi ja niiden kautta kriittisen äänen uskotaan voivan päästä kuuluviin, mutta loppupeleissä niilläkään ei ole valtaa muuttaa suuria, globaaleja tiedepoliittisia trendejä. Paitsi omalle tieteenalalle, tutkimusstrategiat ovat myös henkilökohtainen uhka yksittäiselle tutkijalle. Oma työpaikka ja olemassaolon oikeutus joutuvat vaakalaudalle. Vaikka suoraan ei sanota, että ”sä et kuulu tähän yliopistoon, häivy” (T3), niin strategioiden sanoma viestii tätä.

Tässä puhettavassa jako voittajiin ja häviäjiin tuntuu väistämättömältä, ja oman alan osana on kuulua jälkimmäiseen kastiin. Tutkimusstrategioiden katsotaan osaltaan vahvistavan tätä yleistä polarisoitumista, esimerkiksi seuraavaan tapaan:

Strategia on jakava juttu, et se on tosi hienoa niille ihmisille, jotka tavallaan toteuttaa sen strategian mukaista tutkimusta, se on heille hyvä. Mutta sitten me muut, jotka ollaan ulkopuolella, niin meille se on vähän epäselvä juttu mikä se funktio on. (T8)

Huolen ja uhkan täyttämää orientaatiota voimistaa tässä strategiapuheessa enstisestäään se, että edes kuuluminen voittajiin ei välttämättä tuo helpotusta. Voittajien puolelle voidaan päätyä väärästä syystä – ei siksi, että tutkimusta pidettäisiin poikkeuksellisen merkittävänä vaan ainoastaan siksi, että se on onnistunut samaan runsaasti rahoitusta. Seuraavassa katkelmassa väitöskirjatutkija korostaa, ettei ole oikein, että raha ratkaisee, mikä on hyvää ja strategisesti tärkeää tutkimusta, mikä huonoa ja strategiasta ulossuljettua tutkimusta. Päinvastoin hän kokee sen synnyttävän ”välineellisen fiiliksen”, ikään kuin hyväksikäytetyksi joutumisen tunteen:

Ei siitäkään kuitenkaan tule ehkä semmoinen hirveen suoraviivaisen positii-
vinen fililis, vaikka tässä on se ulottu-
vuus, että se nostetaan tärkeäksi asiak-
si. Se on sinänsä kiva, että arvostetaan,
mutta se tulee jotenkin vaan, ehkä
semmoinen välineellinen fililis, et no
okei on saatu hyvin rahoitusta yliopis-
tolle ja se on ollut kiva juttu. Mutta
onko tämä lähinnä se pohja sille, että
miksi sitten on strategisesti tärkeä ala.
– – Se on lähinnä tosiaan tämä, että
okei rahaa tulee, tämä on hyvä ja that's
the end. (VT2)

Kaiken kaikkiaan uhkaa ja huolta koros-
tava strategiapuhe on tutkija-aineistos-
sa yleinen: lähes jokainen puhuja jossain
tilanteessa nojautuu siihen. Näin uhka ja
pelko oman työn, oman oppialan tai ko-
ko yliopiston puolesta sävyttävät kaut-
taaltaan sitä tapaa, jolla tutkijat positios-
ta riippumatta merkityksellistävät tut-
kimusstrategioita. ”Suuruuden ekono-
mian” (Dundar & Lewis 1995) hallitessa
niin yliopistoa kuin muutakin toimintaa
pienen osana on jäädä armotta häviölle.
Näin uhkan ja huolen täyttämä orien-
taatio tuottaa yliopiston affektiiviseen
miljööseen tappiomielialaa, mutta tekee
sen ylevöittävästi. Tutkijat asemoivat its-
ensä yliopiston ulkokehälle arvokkaas-
ti, sivistyksen eetosta vaalien. Ollaan
hyveellisesti pienen ja hauraan puolella,
isoa ja voimakasta vastaan.

Kaksiteräinen miekka

Tutkimusstrategioiden dilemmaisuutta
tähdentävässä puhettavassa strategioihin
suhtaudutaan kaksijakoisesti. Yhtäältä
strategioihin katsotaan sisältyvän sekä
tyhjää sanahelinää että uhkaa ja pelkoa,
toisaalta strategiatyössä nähdään kui-
tenkin myös järkeä ja mieltä. Tutkijat
vakuuttavat, että ”ei se kaikki puhe ole
ihan höttöä” (P2) ja ”se ei oo aina pel-
kästään negatiivinen asia” (T2), vaan
strategia voi myös tukea tutkijoita. Siksi
strategioita ei kannata kepeästi sivuuttaa
kuten performatiivisessa orientaatioissa
eikä niiden painon alle saa lannistua
kuten uhkan ja huolen orientaatioissa,
vaan on syytä mennä aktiivisesti mu-
kaan strategiatyöhön. Tämä on kuiten-
kin tehtävä niin, että ei menetä oman
alan arvolähtökohtia. Näin yliopiston
affektiiviseen miljööseen tuotetaan sekä
innostusta osallistua peliin että varoitte-
lua pelin vaaroista.

Tässä puhettavassa humanistisilta ja
yhteiskuntatieteellisilta aloilta edelly-
tetään uudenlaista ajattelu- ja toiminta-
tapaa. ”Kitisevän humanistin” (T9) si-
jaan tarvitaan järeämpiä teitoja käyttä-
viä toimijoita. Erityisesti vaaditaan, et-
tä pienten humanististen alojen pitää
olla nykyistä ”röyhkeämpiä ja rohkeam-
pia” (VT3). Tärkeää on markkinoida
omaa osaamista ja oppia puhumaan sel-

laisella kielellä, jota muut kuuntelevat
ja ymmärtävät. Eräs väitöstutkija kat-
soo tämän vaativan jopa mainostoimis-
ton apua:

Mä jotenki kuitenkin toivoisin, että me
voitisiin löytää paikkamme tulevas-
takin akateemisesta maailmasta. – –
Että me jotenkin osattaisiin markki-
noida itseämme markkinamiesten sa-
noin, että me osattaisiin muuttaa mei-
dän oppiaineita, tai että me osattaisiin
puhua meistä oikealla tavalla. En tie-
dä mitä ne on, mutta pitäisi mennä, ti-
lata mainostoimisto, joka sitten kään-
tää meidän asiantuntijuuden, meidän
osaamisen oikealle kielelle, että se koh-
taisi niitä strategioita. (VT1)

Strategiatyö ja markkinointi eivät ole
perinteisesti kuuluneet ihmistieteiden
sanastoon ja arvolähtökohtiin. Siksi
puhettavassa korostuu suostuttelevuus,
jossa humanistien pitäisi olla motivoitu-
neempia osallistumaan strategiatyöhön:
”strategian pitäisi ensinnäkin kiinnostaa
enemmän ihmisiä” (VT1). Yliopiston
johdon taas pitäisi tarjota tasa-arvoiset
puitteet osallistumiselle: ”pitäisi saada
kaikki kerrokset mukaan strategiseen
suunnitteluun” (VT4). Muutamat tutki-
jat, joilla on vakituinen tai pitkäaikainen
työsuhde, ovat itse osallistuneet oppi-
ainetasolla tai yliopiston hallintoelimis-
sä strategiatyöhön ja löytävät siitä posi-
tiivisia puolia. Joskus myös väitöstutkija

on ollut mukana strategiatyössä ja pitää itseään siksi onnekkana:

Se ei vaikuta päällisin puolin ollenkaan kiinnostavalta asialta ja kiinnostavalta sanalta ja kaikki eivät pääse sitä tekemään. Mutta olen itse ollut sillä tavalla onnekas, että mä olen päässyt laitostasolla pohtimaan strategioita. Ja se strategiatyöskentely on kuitenkin ollut mun mielestä hirmu hedelmällistä, koska siinä tulee pohtineeksi sellaisia asioita, joita sä et siinä arjessa, ehdi, joutu, saa pohtia. (VT1)

Kaikilla ei kuitenkaan ole pääsyä strategiatyöhön, vaikka innostusta ja halukkuutta löytyisikin. Yliopistotyön rakenteellisten syiden, kuten erilaisten työsuhteiden, takia iso osa yliopistoyhteisöstä jää strategiatyön ulkopuolelle. Lisäksi sisäpuolelle pääsemisen ei sanota takaavan vaikutusvaltaa vaan ”se on edelleen se fakta, että iäkkäämpien äijien kerhot jyllää ja niitä päätöksiä jyrätään läpi” (T1). Strategiatyö nähdään siten paitsi omaa tieteenalaa väheksyvänä myös vahvasti sukupuollittuneena, mikä vaatii tutkijoilta entistä enemmän tarmoa ja taistelutahtoa. Strategiatyön arjesta esitetäänkin vähemmän ruusuinen kuva:

Kyllähän se menee vahvaks sisäiseksi politikoinniks siitä, että kuka lobbaa omaansa parhaiten. Ja jos ei oo aikai-

semmassa elämässä tullut selväksi, niin siinä vaiheessa tuli kyllä hyvin selväksi, että siellä sitten omiaan lobbaavat sellaiset kvantitatiivisen alan miehet, jotka tykkää hirveästi numeroista ja prosenteista. Sitten niillä numeroilla ja prosenteilla lätkitään toisia päähän niin kauan, että löytyy nokkimisjärjestys, että kuka saa valita ne sanat siihen strategiaan. (VT4)

Tällaisessa ympäristössä strategiatyöhön osallistuminen on tärkeystään huolimatta hankalaa. Haasteena on löytää ”paukkuja” osallistumiseen, koska se on toisinaan tuulimyllyjä vastaan taistelua: ”sillä on hintansa, että pääsee johonkin työryhmään, se tehdään kaiken tutkimustyön kustannuksella tavaltaan” (T6). Osallistumisen sanotaan olevan kuluttavaa ja vaativan suurta aktiivisuutta, mikä on pois omaan tutkimukseen käytettävästä ajasta ja jakamisesta. Tällä taas on ilmeisiä seureauuksia uralle, jonka kustannuksella strategiatyötä tässä mielessä tehdään.

Vieläkin kiperämpi haaste tutkijalle on tasapainoilu pelaamisen ja sen vastustamisen välillä. Vaikka aktiivista osallistumista pidetään tärkeänä, peliin mukaan menemiseen nähdään sisältyvän vaaroja. Vallankäyttö voi imaista sisään- ja kriittinen asenne unohtua. Tutkijan on siksi käytävä jatkuvaa itsereflektiota ja arvioitava, missä määrin itse käyttää

strategiaa strategisesti hyväkseen ja missä määrin strategia käyttää tutkijaa. Strategiatyössä mukana oleva tutkija pohtii strategiapelin luonnetta kaksiteräisenä miekkana seuraavasti:

Jos haluaa pelata tätä peliä, niin sitten sitä täytyy sen säännöillä myös jollain tavalla pystyä luovimaan. Mutta sitten siinä tullaan tähän samaan ongelmaan, mikä kaikessa vallankäytössä on, että missä määrin sä olet osa sitä, missä määrin sä pystyt sitä vastustamaan. – – Tämä vaatii hirveästi yksittäiseltä tutkijalta itseltään, koska siinä joutuu koko ajan tasapainoilemaan sen välillä, et mikä on mun omaa ja mikä on ulkoa tulevaa, mitä mä oon nyt sisäistänyt ja privatisoinut, joka ehkä ei kannattaisikaan. (T2)

Strategioiden kaksijakoisuutta painottava puhetapa tuottaa yliopiston affektiiviseen miljööseen orientaatiota, joka luo yhtäältä taistelutahtoa, innostusta ja uskoa strategiatyöhön. Toisaalta se vetää takaisin maan pinnalle ja muistuttaa pelin pelaamisen vaikeuksista, vaaroista ja petollisuudesta. Strategiatyöhön osallistumisen nähdään vaativan siten jatkuvaa itsereflektiointia ja tunteiden tiukkaa kontrollia: yksittäisen tutkijan on oltava yhtä aikaa strategiatyössä sisällä ja ulkona, intoa puhkuvana ja kriittistä etäisyyttä ottavana.

Monisyinen ja voimakkaasti latautunut affektiivinen miljö

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet johtajien ja tutkijoiden affektiivisia orientaatioita suhteessa tutkimusstrategioihin sekä piirtäneet esiin affektiivista miljöötä, joka näistä eri orientaatioista muodostuu. Orientaatioiden kautta välittyvä kuva vallan ja valtasuhteiden värittämästä ja latautuneesta affektiivisesta miljööstä. Tunteiden tarkastelu tuo esille etenkin sen, kuinka monisyisesti tunteet risteävät, sillä eri akateemisiin asemiin kuuluvien rehtorien, dekaanien ja eri uravaiheen tutkijoiden orientaatioiden välillä on sekä merkittäviä eroja mutta myös yhtäläisyyksiä.

Analyysimme strategiapuheesta tukee aiempia tulkintoja, joiden mukaan yliopistossa rehtorit on monesti rinnastettu yritysjohtajiin, joiden on huolehdittava organisaationsa tuottavuudesta ja menestyksestä instituutioiden välisessä kilpailussa (Kohtamäki 2019). Positiivinen, markkinahenkinen puhe tutkimusstrategioista nostaa tätä rehtoreiden asemaa selvästi esille. Yritysjohtajina rehtorien on sitoutettava henkilöstö yrityksen arvoihin, mikä nykyisten johtajuusoppien mukaan onnistuu parhaiten positiivisia mielikuvia luomalla (Froman 2010). Samalla mahdollisuuksien tasa-arvoa henkivä puhetapa vies-

tii etäisyydestä tutkijakuntaa kohtaan, sillä erilaisissa asemissa työskentelevät tutkija-opettajat eivät ole lähtökohtaisesti samalla viivalla kilpailun kentille lähettäessä (Ylijoki 2021, 100).

Dekaanien konsensushakuinen, maltillisuuteen ja mukautuvaisuuteen kannustava orientaatio sitä vastoin ilmentää hyvin dekaanien asemaa keski-johdossa, ylimmän johdon ja alaisten välissä. Dekaanit edustavat yliopistossa toimeenpanevaa valtaa, sillä dekaanien tehtävänä on johtaa tiedekuntiaan yliopiston strategian mukaisesti sekä huolehtia tiedekuntien sisäisestä budjetoinnista (Nurkkala 2018). Siten arkipäivän uusliberalismillaan dekaanit levittävät tehokkaasti affektiiviseen miljööseen orientaatiota, jossa strategioille ja niiden mukaiselle toiminnalle ei nähdä vaihtoehtoja, vaikkakin dekaanit osin myös samaistuvatkin tutkijoiden tunnekokemuksiin. Osa dekaaneista myös asettui vastarinnassaan tutkijoiden puolelle. Huoli ja pelko humanististen ja yhteiskuntatieteellisten tieteenalojen puolesta uusliberalistisesti toimivissa yliopistoissa kuitenkin luo affektiivisen miljööseen tunnekokemuksen, jossa toivoa ei ole.

Mitä affektikahviloiden tutkijoihin tulee, huolettomimmin tutkimusstrategioihin oli mahdollista suhtautua niillä, jotka olivat yliopistoyhteisön reunaan: joko jäämässä eläkkeelle tai jotka

työskentelivät apurahalla. Reuna-alue luo turvallisen etäisyyden tutkimusstrategioihin, jolloin niihin on varaa suhtautua myös humoristisesti. Strategioihin optimistisemmin orientoituvat ovat sitä vastoin siinä määrin vakiintuneessa asemassa, että esimerkiksi pääsy strategian suunnittelutyöhön on mahdollista. Huomiomme kiinnittyi siihen, että optimistisemmin strategioihin suhtautuvat tutkijat ja rehtorit sanoittivat välillä humanististen alojen olemista ja asennoitumista samalla tavoin: humanististen tieteenalojen pitäisi aktivoitua. Siinä missä tutkijat näkivät aktivoitumisen keinona puolustaa humanististen tieteenalojen asemaa yliopistokentällä, rehtoreille aktivoituminen merkitsi humanististen tieteenalojen aktiivisempaa yhteistyötä teknisten tieteenalojen kanssa tai niiden tieteenalaidentiteettien muuttamista.

Huolettomuudesta ja optimismista huolimatta uhka ja huoli leimasivat tutkijoiden tunnekokemuksia. Sekä dekaaneilla että tutkijoilla huoli kohdistui erityisesti ihmistieteiden asemaan nyky-yliopistossa. Yhteistä oli se, että yliopistolaitoksen nykymuutoksissa suuruuden ekonomia sekä suppea tapaymmärtää tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus vievät ihmistieteitä marginaalisempaan asemaan. Siten näiden tunnekokemusten valossa kor-

keakoulututkija Jarkko Tirrosen (2015) varoittelet tieteenalojen eriarvoistumisesta ja kerrostumisesta ovat käyneet toteen.

Suomalaisen tiedepolitiikan vaiheita tarkastellut tutkimus osoittaa, kuinka sekä humanistisilla tieteillä että yhteiskuntatieteillä on ollut kultakautensa. Humanistisilla tieteenaloilla kultakausi sijoittui 1950-luvulle, yhteiskuntatieteillä 1960–1970-luvuille (Kaukonen & Nieminen 1999). Nykyisessä teknologiavetoisessa tiedepolitiikassa kumpikaan tieteenala ei nauti erityistä suosiota. Tässä tutkimuksessa esiin piirtyvä affektiivinen miljöo tuo esiin näiden tieteenalojen tutkijoiden, ja osin myös dekaanien, oireilun tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta tavoittelevassa uusliberaalissa yliopistossa. Oireilu johtuu osin siitä, että vaikuttavuus, etenkin ylimmän johdon määritelmässä, ymmärretään konkreettisia, taloudellisia, teknisiä ja materiaalisia ratkaisuja yhteiskuntapoliittisiin kysymyksiin antavaksi tutkimukseksi.

Tutkimus vakavoitti meidät tutkijat pohtimaan sitä, millä tavoin ihmistieteet orientoituvat jatkossa tämänkaltaisessa affektiivisessä miljöössä. Vastausten sijaan meille heräsi lisää kysymyksiä. Antavatko ihmistieteet periksi väsyessään syylistämiseen ja altavastajaan olemiseen? Kiinnittyvätkö ne positiivi-

suuden innostamina toisiin tieteisiin? Vai kasvaako turhautuminen, pelko ja huoli mittoihin, joissa nämä tunteet realisoituvat aktiiviseksi vastarinnaksi?

VIITTEET

1. Johtajahaastatteluissa haastattelijoina toimivat Johanna Hokka ja Elisa Kurtti. Affektiivisissä keskustelun vetäjinä toimivat: Johanna Hokka, Elisa Kurtti, Pia Olsson ja Tiina Suopajärvi.

LÄHTEET

- Ahmed, Sara (2014) *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Benneworth, Paul, Gulbrandsen, Magnus & Hazelkorn, Ellen (2016) *The Impact and Future of Arts and Humanities Research*. London: Palgrave Macmillan.
- Burford, James (2015) Queering the affective politics of doctoral education: Toward complex visions of agency and affect. *Higher Education Research & Development* 34(4), 776–787. <https://doi.org/10.1080/07294360.2015.1051005>
- Burrows, Roger (2012) Living with the h-index? Metric assemblages in the contemporary academy. *The Sociological Review* 60(2), 355–372. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2012.02077.x>
- Cannizzo, Fabian (2018) Tactical evaluations: Everyday neoliberalism in academia. *Journal of Sociology* 54(1), 77–91. <https://doi.org/10.1177/1440783318759094>
- Dundar, Halil & Lewis, Darrel R. (1995) Departmental productivity in American universities: Economies of scale and scope. *Economics of Education Review* 14(2), 119–144. [https://doi.org/10.1016/0272-7757\(95\)90393-M](https://doi.org/10.1016/0272-7757(95)90393-M)
- Froman, Larry (2010) Positive psychology in the workplace. *Journal of Adult Development* 17(2), 59–69. <https://doi.org/10.1007/s10804-009-9080-0>
- Gill, Rosalind (2016) Breaking the silence: The hidden injuries of neo-liberal academia. *Feministische Studien* 34(1), 39–55. <https://doi.org/10.1515/fs-2016-0105>

Kaukonen, Erkki & Nieminen, Mika (1999) Modeling the triple helix from a small country perspective: The case of Finland. *The Journal of Technology Transfer* 24(2), 173–183. <https://doi.org/10.1023/A:1007851321496>

Kauppinen, Ilkka & Kaidesoja, Tuukka (2014) A shift towards academic capitalism in Finland. *Higher Education Policy* 27(1), 23–41. <https://doi.org/10.1057/hep.2013.11>

Kohtamäki, Vuokko (2019) Academic leadership and university reform-guided management changes in Finland. *Journal of Higher Education Policy and Management* 41(1), 70–85. <https://doi.org/10.1080/1360080X.2018.1553499>

Lorenzetti, Liza A., Azulai Anna & Walsh, Christine A. (2016) Addressing power in conversation: Enhancing the transformative learning capacities of the World Café. *Journal of Transformative Education* 14(3), 200–219. <https://doi.org/10.1177/1541344616634889>

Loveday, Vik (2018) The neurotic academic: Anxiety, casualisation, and governance in the neoliberalising university. *Journal of Cultural Economy* 11(2), 154–166. <https://doi.org/10.1080/17530350.2018.1426032>

Loveday, Vik (2021) 'Under attack': Responsibility, crisis and survival anxiety amongst manager-academics in UK universities. *The Sociological Review* 69(5), 903–919. <https://doi.org/10.1177/0038026121999209>

Madsen, Emil Bargmann & Aagaard, Kaare (2020) Concentration of Danish research funding on individual researchers and research topics: Patterns and potential drivers. *Quantitative Science Studies* 1(3), 1159–1181. https://doi.org/10.1162/qss_a_00077

Mannevuoli, Mona & Valovirta, Elina (2019) Affective infrastructures of global academia. Teoksessa Fabian Cannizzo & Nick Osbaldiston (toim.) *The Social Structures of Global Academia*. London: Routledge, 71–90.

McRobbie, Angela (2001) Good girls bad girls? Female success and the new meritocracy. Teoksessa David Morley & Kevin Robins (toim.) *British Cultural Studies: Geography, Nationality, and Identity*. Oxford: Oxford University Press, 361–372.

Morley, Louise & Crossouard, Barbara (2016) Gender in the neoliberalised global academy: The affective economy of women and leadership in South Asia. *British Journal of Sociology of Education* 37(1), 149–168. <https://doi.org/10.1080/01425692.2015.1100529>

Muhonen, Reetta & Puuska, Hanna-Mari (toim.) (2014) *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Nevala, Arto (1999) *Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa*. Suomen historiallinen seura.

Nurkkala, Riitta (2018) *Psykologiset sopimukset akateemisessa johtamisessa: Tapausesimerkinä yliopistojen keskijohto*. Acta Universitatis Lapponiensis 365. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Ojala, Markus, Kaasik-Krogerus, Sigrid & Pantti, Mervi (2019) Presidential speeches and the online politics of belonging: Affective-discursive positions toward refugees in Finland and Estonia. *European Journal of Cultural Studies* 22(2), 164–179. <https://doi.org/10.1177/1367549418823059>

Poutanen, Mikko (2022) 'I am done with that now.' Sense of alienations in Finnish academia. *Journal of Education Policy*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/02680939.2022.2067594>

Rinne, Risto, Jauhiainen, Arto, Simola, Hannu, Lehto, Reetta, Jauhiainen, Annukka & Laiho, Anne (2012) *Valta, uusi yliopistopolitiikka ja yliopistotyö Suomessa: Managerialistinen hallintapolitiikka yliopistolaisten kokemana*. Kasvatustieteiden tutkimuksia 58. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Schuetze, Paul (2021) From affective arrangements to affective milieus. *Frontiers in Psychology* 11, 611827. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.611827>

Tirronen, Jarkko (2014) Suomalaisten yliopistojen strateginen johtaminen. *Hallinnon tutkimus* 33(1), 70–77.

Tirronen, Jarkko (2015) Poisvalinnat ja yliopiston strateginen johtaminen. *Tieteessä tapahtuu* 33(4), 24–30.

Virranniemi, Maria (2015) *Tutkimus- ja innovaatiojohtaminen suomalaisissa yliopistoissa*. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 160. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Wetherell, Margaret (2012) *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. London: Sage Publications.

Ylijoki, Oili-Helena (2021) Temporal navigation in academic work: Experiences of early career academics. Teoksessa Filip Vostal (toim.) *Inquiring into Academic Timescapes*. Bingley: Emerald Publishing Limited, 87–102.

YTT **Johanna Hokka** työskentelee postdoc-tutkijana Koneen Säätiön rahoittamassa kolmivuotisessa hankkeessa Akateemisten affektien etnografia – Tutkimusstrategiat tunteiden tihentymänä. Hän on työskennellyt Tampereen yliopistossa Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskuksessa vuodesta 2011. Hänen tutkimusintresseissään on painottunut tiedekulttuurien ja tiedepolitiikan tutkimusvallan ja valtasuhteiden näkökulmasta.

YTM **Elisa Kurtti** on sosiaalipsykologian väitöskirjatutkija Tampereen yliopistosta. Väitöskirjassaan hän tutkii monitieteisiin tutkimusrahoitushakukäytänteisiin liittyviä kokemuksia, affekteja ja sosiaalista vuorovaikutusta. Hän on työskennellyt tutkimusavustajana useissa tutkimushankkeissa.

YTT, dosentti **Oili-Helena Ylijoki** työskentelee erikoistutkijana Tampereen yliopistossa Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskuksessa. Hän on tutkinut tiedon tuotannon muutoksia, tiedekulttuureja, tutkimustyön projektointumista ja ajallisia jännitteitä, akateemisen työn, identiteetin ja uran muotoutumista sekä yliopiston sukupuolittuneita rakenteita ja käytäntöjä.

Tämä tutkimus on osa Koneen Säätiön rahoittamaa Akateemisten affektien etnografia-hanketta. Kiitämme Koneen Säätiötä saamastamme tuesta.